

Beköszöntő

Az 1970-es évektől kezdődően a Mátra Múzeum feladatként kapta az Északi-Középhegység flórájának-faunájának kutatását. Évente 30-35 kutató vesz részt ebben a munkában, különböző muzeumok szakdolgozóit, tudományos intézmények kutatóit. E komplex kutatáson belül született meg az elhatározás, hogy a Mátra hegységhez szorosan kapcsolódó, Gyöngyös város ÉK-i részén emelkedő Sár-hegy természeti képét feltárjuk.

Az elképzelést Gyöngyös város Tanácsa is segítette nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is. Évente 50.000.- Ft-os támogatást adott ehhez a kutatáshoz. Az összeg nem volt sok. A lelkes és a munkában fantáziát látó kutatóink 1980-ban elkezdték a munkát azzal, hogy 1984 évben Gyöngyös város várossá válásának 650 éves évfordulójára be is fejezik.

A munka egy része be is fejeződött, amiért elsősorban köszönetet mondunk valamennyi kutató nevében a Városi Tanácsnak, hogy anyagilag segítette munkánkat.

Elismeréssel és köszönettel tartozunk azoknak a lelkes, megszállott kutatóknak, akik legtöbbször az utiköltséget fedező honoráriumért végezték ezt a nemes feladatot.

Munkájuk eredményét tartalmazza e kötet, mely a Mátra Múzeum Múzeumbartók Köre gondozásában jelent meg.

Jó szívvvel ajánljuk kutatásuk eredményét reprezentáló könyvünket minden kutatónak, érdeklődőnek abban a tudatban, hogy a természeti kutatás eredményéhez ezzel a kiadvánnyal egy kis adalékot adunk városunk 650 éves évfordulóján.

Gyöngyös, 1984.

BERÉNYI József
muzeumigazgató

Előszó

Napjaink tudományos kutatásainak egyik fő jellemzője a team- (csapat-) munka. Egy-egy feladatot, kérdést több kutató vesz vizsgálat alá, s kollektív munkával igyekezik a felmerült problémákat megoldani. Homogén témánál egy szakterület művelői fognak össze, s osztják meg maguk közt a részfeladatokat.

Heterogén témánál, vagy nagyobb tudományos vállalkozásnál több szakterület kutatói kooperálnak. Itt minden kutató a maga szakterülete felől közelít a közös feladathoz és a saját vizsgálati eredményeivel járul hozzá a központi feladat sokoldalú megvilágításához, kidolgozásához és megoldásához.

E formánál parallel folynak az egyes szakterületek vizsgálati s benne három fontos "kutatás - kivitelezési" elem kerül előtérbe: a koordinálás, az információcsere és az interdiszciplinaritás. A koordinálás a feladatok megosztását, a vállalkozás szervezését és serkentését biztosítja. Az információcsere jelentősége abban van, hogy az egymástól tematikailag és többnyire topográfiailag is távolos kutatók részeredményei a team tagjainak még a kutatások folyamán kölcsönösen rendelkezésére álljanak. Az interdiszciplinaritás jegyében a kutatók szakágaik érintkező pontjait tárják fel s vizsgálják közösen.

A nagyobb tudományos vállalkozások sorába tartoznak Magyarország tájainak természettudományos kutatásai. A klasszikus természettudományok (ásvány - kőzettan, növénytan, állattan) mellett számos tudományág van képviselve a kutatásokban a földtantól az őslénytanig, a limnológiától az embertanig, a természeti földrajztól a növénytermesztésig, a természetvédelemtől a természettudományok kutatástörténetéig.

E természettudományos táj kutatások közel negyedszázadosak hazánkban. Közöttük az egyik legrégibb és legnagyobb méretű "A Mátra és Cserhát természeti képe" c. kutatás. Irányítója, finanszírozója, az eredmények közreadója a gyöngyösi Mátra Múzeum. Megbízásából évente 30-35 kutató járja a Mátra hegyeit, völgyeit, keresi fel kőbányáit, vizeit, tanulmányozza növénykultúráit, s gyűjti be ásványait, kőzeteit, ősmaradványait, növényeit, állatait, embertani leleteit. Sok-sok ezerre tehető azoknak a természeti tárgyaknak a száma, melyek a gyűjtőutak nyomán a Mátra Múzeum gyűjteményeibe kerültek.

A begyűjtött gazdag anyag tudományos feldolgozása előbbi tematikai változatosságban évek óta rendre megjelenik a Mátra Múzeum szakkiadványában, a Foliában, szolgálva ezzel a tudományt, s az alkalmazható tudományos eredmények révén a gyakorlatot.

Az utóbbi évek feldolgozásainak egy része a Gyöngyös ÉK-i határában emelkedő Sár-hegy természeti viszonyaira vonatkozik. A Múzeum Igazgatósága célszerűnek látta e kutatási eredmények önálló kötetben való összefoglalását és közreadását.

A kötetben négy dolgozat kapott helyet. A Sár-hegy földtani, földrajzi kialakulásával és felszíni formáival foglalkozik SZÉKELY András nagy tanulmánya. Utóbbi években végzett vizsgálatait számos új eredményt hoztak a Sár-hegy geomorfológiai megismeréséhez. Közülük a legfontosabbak: a Sár-hegy vulkáni félkup-roncs, oldalán lávaárak maradványaival; fő gerince az egykori kaldéra-perem erős hátravágódásával alakult ki; körülötte jelentős lepusztulással hegyláb felszín alakult ki.

Fehér foltot tüntet el a Sár-hegy botanikai ismeretességi térképén dolgozatával ORBÁN Sándor. Az eddig feltáratlan mohaflóra részletes feldolgozását adja közre. A 11 májmoha és 66 lombosmoha fajból álló gazdag flóra érdekessége, hogy a hegy déli lejtőjének mohái az alföldi száraz gyepek moháival rokonok, a nyugati és északi lejtők erdeinek mohái pedig a Mátra tölgyes erdeinek moháival egyeznek meg.

Ugyancsak botanikai dolgozat KOVÁCS Margit alapvető munkája a Sár-hegy növénytársulásairól. Vízil növényzet, sziklagyepek, pusztafüves lejtők, erdők és cserjék cönózisait különíti el, megadja ezek flóraösszetételét, s számos éghajlati, növényföldrajzi és ökológiai adatot közöl a társulásokra vonatkozóan.

Kulturában természetett egyik legfontosabb növényünkkel, a szőlővel foglalkozik POZDER Miklós dolgozata. A legjelentősebb borvidékeink közé tartozó Gyöngyös-abasári táj szőlőtermesztésének történetét, s néhány XVII.-XVIII. századbéli időjárás adatát ismerteti.

E kötettel nemcsak az országos jelentőségű természeti értéket képviselő és kiemelt védelmet élvező Sár-hegynek, illetve kutatásának állít emléket a Mátra Múzeum, hanem a fennállásának 650 éves jubileumát ez évben ünneplő Gyöngyös városnak is.

E gondolatok jegyében bocsátja utjára a kötetet 1984 decemberében

Dr. KECSKEMÉTI Tibor
szakfelügyelő
Természettudományi Múzeum